

Bijlage

Participatieverslag

A. Een overzicht van het gevolgde participatieproces op hoofdlijnen;

De gemeente heeft voor de nieuwe cultuurvisie Een rijk cultureel leven voor iedereen uitgebreid geparticipeerd met verschillende doelgroepen in de gemeente en deelnemers van het culturele veld. Dit participatieverslag bevat de samenvattingen van de participatiebijeenkomsten en interviews. In dit participatieverslag zijn de resultaten geanonimiseerd en op hoofdlijnen samengevat, dit beschrijft de belangrijkste uitkomsten van de participatie. De sleutelfiguren die zijn geïnterviewd hebben toestemming gegeven om hun namen openbaar te maken.

Voor de participatie zijn verschillende werkvormen geïntegreerd in het participatieproces:

1. Informatiedocument met interviews met 5 grote culturele organisaties (reeds openbaar toegankelijk)
2. Acht diepte-interviews met sleutelfiguren uit diverse sectoren:
  - Mira Moreno
  - Hanni van Waasdijk
  - Irene Mos
  - Zepnep Killi
  - Anne Marie Boorsma
  - Kees van der Leer
  - Ruud Hisgen
  - Moesin Laghmich
3. Zeven thematische sessies
  - Inwoners Leidschendam
  - Inwoners Stompwijk
  - Inwoners Voorburg
  - Professionele culturele instellingen
  - Amateurkunsten en culturele verenigingen
  - Cultuureducatie
  - Erfgoed
4. Een digitale enquête via Epic Youth gericht op jongeren

Na het vaststellen van de visie door de gemeenteraad volgt een terugkoppeling waarin de opbrengsten van de participatie

aan de deelnemers worden gepresenteerd. Tijdens deze sessie wordt de cultuurvisie uitgebreid toegelicht, waarbij specifiek wordt aangegeven welke onderdelen van de visie direct voortkomen uit de participatieresultaten. Dit biedt transparantie over het proces en benadrukt ook de waarde en impact van de bijdragen van de deelnemers.

A1. Participatiemethode

Er zijn meerdere stakeholders en doelgroepen vastgesteld in het participatieplan die zijn benaderd voor deze participatierondes. Inwoners en deelnemers van het culturele veld zijn benaderd via gebiedsregisseurs en het netwerk van de beleidsadviseurs cultuur. Daarnaast werden deelnemers die zich aanmeldden gevraagd om suggesties voor andere genodigden binnen hun persoonlijke netwerk. Dit waren gesloten sessies die niet open stonden voor vrije aanmelding. De participatie vond plaats binnen vastgestelde kaders tijdens de initiatie- en voorbereidingsfase van dit traject. De deelnemers hadden een raadplegende en adviserende rol.

Elke groepssessie werd begeleid door een beleidsadviseur cultuur van de gemeente en een ingehuurd cultuur consultant. Vooraf werden een aantal vragen gedeeld met de participanten die tijdens de sessie werden doorgenomen. Elke sessie werd afgesloten met 15 tot 20 minuten voor vrije discussie over onderwerpen die de deelnemers zelf mochten inbrengen.

A1. Aanpassingen in het proces

De participatie is grotendeels volgens het opgestelde participatieplan verlopen. De enige uitzondering is de participatiesessie voor inwoners van Leidschendam. De respons op de uitnodigingen voor deze participatiesessie was zeer beperkt, met slechts één aanmelding. Om het aantal deelnemers te vergroten, is de sessie

tweemaal uitgesteld en zijn er meer en andere inwoners benaderd via nieuwe wegen. De gebiedsregisseur van Leidschendam en de beleidsadviseur participatie waren hier dicht bij betrokken. Beoogde deelnemers zijn persoonlijk benaderd en gevraagd deel te nemen. Dit heeft niet geholpen en er is maar één toezegging tot deelname bijgekomen. De sessie is uiteindelijk afgezegd en is er besloten om individuele gesprekken te voeren met inwoner die zich wel had aangemeld. Vervolgens is er via samenwerking met gebiedsregisseurs en programmamanager van Sterk Voor Noord de wijk in getrokken om mensen op straat te benaderen en hen vragen te stellen over cultuur. Door te kiezen voor deze methode is er toch geparticipeerd met inwoners van Leidschendam over de cultuurvisie en het culturele veld.

Het Erfgoedpodium heeft op eigen initiatief een document aangeleverd met hun visie voor het erfgoed aspect van het culturele veld. Dat document is gedeeld met de beleidsadviseurs erfgoed en is besproken met de portefeuillehouder erfgoed. De inhoud van het stuk heeft bijgedragen aan de erfgoedparagrafen van de cultuurvisie.

Naar aanleiding van de bespreking van de koersbrief(ID3596) in de commissie samenleving op 8 april 2024 zijn bestuurlijke gesprekken gevoerd over de toekomst en implementatie van de koers bij individuele cultuurpartijen.

B. een weergave van de belangrijkste uitkomsten van het participatieproces; De reacties van de participanten zijn hier onder per sessie en interview samengevat. De reacties zijn meningen van individuen en weerspiegelen mogelijk niet volledig de mening, visie of feiten van de gemeente.

B1. Participatiesamenvattingen van de thematische sessies

Datum: 19 maart 2024

Doelgroep: inwoners Leidschendam

Locatie: op locatie Sport & Welzijn, Dobbelaan in Leidschendam en telefonisch (later)

Belangrijkste uitkomsten:

- Aanbod onbekend, zowel van instellingen als gemeentelijke regelingen en subsidies

- Inwoners organiseren vaak op eigen initiatief muzikale bijeenkomsten
- Niet alle doelgroepen hebben de financiële middelen om deel te nemen aan het culturele veld.
- Inwoners zoeken cultureel aanbod in omringende gemeente op

Datum: 22 februari 2024

Doelgroep genodigden: inwoners en particuliere culturele initiatiefnemers uit Voorburg

Hoeveel aanwezigen: 10 aanwezigen

Locatie: Huize Swaensteyn

Belangrijkste uitkomsten:

- Gemeente stelt niet genoeg geld beschikbaar voor cultuur
- City marketing campagne onvoldoende ingericht om voor culturele veld van nut te zijn
- Subsidie regelingen zijn niet bekend en de aanvragen en verantwoording zijn ingewikkeld, duidelijke toetsingskaders voor subsidies ontbreken en er is onvoldoende begeleiding vanuit de gemeente
- Rijke geschiedenis van de gemeente onvoldoende belicht
- Meer ruimte voor evenementen in cultuurbeleid

Datum: 6 december 2023

Doelgroep genodigden: inwoners en culturele initiatiefnemers uit Stompwijk

Hoeveel aanwezigen: 12 aanwezigen

Locatie: Dorpspunt

Belangrijkste uitkomsten:

- Immaterieel en materieel erfgoed en geschiedenis van groot belang voor inwoners
- Weinig culturele accommodaties in het dorp
- Gemeentelijke regelingen, zoals city marketing campagnes, en subsidies onbekend
- Behoefte aan begeleiding voor nieuwe culturele initiatieven
- Inwoners organiseren vooral veel op eigen initiatief

Datum: 11 januari 2024

Doelgroep genodigden: directeuren, bestuursleden en medewerkers van structureel gesubsidieerde culturele partners

Hoeveel aanwezigen: 9 aanwezigen

Locatie: Raadhuis Leidschendam

Belangrijkste uitkomsten:

- Onvoldoende budget beschikbaar voor culturele instellingen, exploitatiesubsidies zijn te laag en huurindexatie stijgt juist te veel
- Er zijn cultuurdragers nodig die breed in de wijken voor die infrastructuur moeten zorgen. Dat kunnen ook niet culturele instellingen zijn die toch bijdragen aan het verbeteren van de culturele infrastructuur.
- Gebruik van Ooievaarspas laag vanwege problemen rondom de regeling
- Huidige marketing mogelijkheden van de gemeente niet toegepast op aanbod van de culturele instellingen en wordt weinig gebruik van gemaakt
- Cultuureducatieaanbod voor voortgezet aanbod erg minimaal en dat zou moeten worden verbeterd.
- Partners willen een stem in de vormgeving van de toekomstige overleg en samenwerkingsstructuur tussen partners om samenwerking te verbeteren, een netwerkstructuur met partners of directeuren waarmee je regelmatig uitwisselt over beleidsvelden heen (bijv cultuur en welzijn)
- Samenwerking stimuleren moet een duidelijk doel dienen en niet alleen verkapte bezuinigingsmaatregel zijn.

Datum: 17 januari 2024

Doelgroep genodigden: leden van het erfgoedpodium, initiatiefnemer cultuureducatie op het gebied van erfgoed,

Hoeveel aanwezigen: 16 aanwezigen

Locatie: Raadhuis

Belangrijkste uitkomsten:

- Er gaat te weinig geld naar erfgoed.
- Erfgoedveld en activiteiten afhankelijk van de inzet van vrijwilligers, maar die zijn niet inzetbaar voor alle taken.
- De visie zou richting moeten geven aan het uitgeven van de bestaande budgetten en subsidies. Er ontbreekt nu een bestuurlijk vertrekpunt.
- City marketing campagne van de gemeente niet toegepast op het promoten van erfgoed activiteiten.
- Erfgoedpartners willen graag onderdeel

worden van cultuureducatieprogramma's, maar de scholen kennen de verenigingen niet.

- De vrijwilligers zijn niet in staat om lespakketten te maken. Er is bij de scholen geen bezetting maar ook intern bij de erfgoedpartners is er geen bezetting. De slag van inhoudelijke kenner naar aanspreken van nieuwe doelgroepen heeft ondersteuning nodig.
- Professionele instellingen in de gemeente zouden meer moeten samenwerken met vrijwilligersverenigingen of nieuwe initiatieven binnen het culturele veld.

Datum: 6 maart 2024

Doelgroep genodigden: directeuren basisonderwijs, leerkracht basisonderwijs, particuliere cultuureducatie aanbieders binnenschools en buitenschools, lokale gesubsidieerde cultuureducatie aanbieders cultuureducatie, vertegenwoordigers regeling brede school

Hoeveel aanwezigen: 11 aanwezigen

Locatie: Raadhuisplein

Belangrijkste uitkomsten:

- Het Cultuurmenu heeft hervorming nodig.
- Het aanbod van buitenschoolscultuureducatie is breed, maar is gecentreerd rondom zelfde wijken en niet genoeg gespreid over de gemeente.
- Scholen maken veel gebruik van cultuureducatie aanbod uit omringende gemeente, omdat dat beter aansluit op de programmering van de scholen, diverser is en daar leerlingvervoer bij is inbegrepen.
- De gemeente moet vooral deelname aan het culturele veld en cultuureducatie aantrekkelijk maken voor scholen in krachtwijken, omdat de andere wijken ook thuis al gestimuleerd worden tot deelname/ talentontwikkeling.
- Er leeft een interesse voor geschiedenis bij bovenbouw leerlingen maar er is daar nu geen passend erfgoed educatie aanbod voor.
- Cultuureducatieaanspreekpunt binnen de gemeente zou voor scholen, particulieren en leerlingen waardevol zijn.

Datum: 25 maart 2024

Doelgroep genodigden: bestuursleden van vijf verschillende verenigingen op het gebied van cultuur

Hoeveel aanwezig: 7 aanwezigen

Locatie: Raadhuisplein

Belangrijkste uitkomsten:

- Jeugdleden aantrekken is lastig en daar is begeleiding in nodig
- Niet alle subsidiereregelingen en gemeentelijke activiteiten zijn bekend bij de aanwezigen.
- Er zijn kansen voor multifunctioneel gebruik van gebouwen, sommige verenigingen maken overdag geen gebruik van hun gebouw.
- Amateurveld is belangrijk bij het bestrijden van eenzaamheid. De gemeente zou dat meer moeten faciliteren en financieren.
- De ooievaarspas wordt niet veel gebruikt, sommige leden maken liever gebruik van andere minimavoorzieningen.

B2. Participatiesamenvatting van acht sleutelfiguurinterviews

Periode: november 2023-april 2024

Sleutelfiguren: Mira Moreno, Hanni van Waasdijk, Irene Mos, Zepnep Killi, Anne Marie Boorsma, Kees van der Leer, Ruud Hisgen, Moesin Laghmich.

Interviews en verslag door Patty Jacobs

Achtergrond

Acht sleutelfiguren zijn afzonderlijk gedurende ruim een uur geïnterviewd in het kader van de participatie voor de Cultuurvisie Leidschendam-Voorburg. De standaardvragen die zij konden beantwoorden waren: wat goed gaat, wat gaat minder goed en welke verbeterpunten zie je? In het interview werd doorgevraagd. Er werd een kort verslag ter goedkeuring aan de betrokkenen voorgelegd. Alle acht keurden hun verslag goed. Hieronder zijn de belangrijkste punten uit de verslagen opgesomd.

Alle acht geïnterviewden stonden heel open in het gesprek. Ze vonden het interessant om hun mening te geven en spraken zich in positieve zin uit over de participatie van de gemeente in deze vorm.

Overzicht

Hieronder staat in een schema dat wat de sleutelfiguren noemden bij de vraag wat er goed gaat. Daarnaast zijn in een kolom de

punten die minder goed gaan gecombineerd met verbeterpunten. Deze laatste punten zijn onder de pijlers van de cultuurvisie geordend. De cursieve teksten zijn door meerdere geïnterviewden genoemd. Wat opvalt is dat de aandacht uitgaat naar de jeugd en in het bijzonder de jeugd waarvan de ouders het minder breed hebben. De 'zichtbaarheid' van het lokale aanbod is ook een punt van aandacht. De geïnterviewden realiseren zich dat er geen centrale plek is waar het culturele aanbod te vinden is, behalve deels in de lokale krant. Maar die krant wordt niet door alle bewoners - bijvoorbeeld jongeren - gelezen. De geïnterviewden vinden ook dat samenwerking tussen alle betrokken partijen beter kan. Samenwerking onderling, met het sociale domein, met scholen, met kleine organisaties en rondom ruimtegebruik (clustering).

Goede punten

- Er zijn heel veel culturele initiatieven in Leidschendam-Voorburg.
- Het brede school aanbod voor zes aandachtsgebieden is sterk van waarde. Hierin 9 basisscholen direct en 4 indirect. Deelnemers kunnen gratis meedoen aan gesubsidieerde naschoolse activiteiten. Aanbod voor deze kinderen: dans, muziek, circus, theater, etc. maar ook op het gebied van sport, natuur, techniek, media, taal.
- Wijktheatervoorstelling zijn belangrijk en werken goed.
- Leuke voorstellingen in de theaters.
- Veel initiatieven van bewoners.
- Programma Sterk voor Noord.
- Kerstwandeling in de wijk Bovenveen.
- Veel mooie beelden in de openbare ruimte.
- Open Monumenten Dag zeer gewaardeerd
- Het Krantje met veel informatie over wat er in de stad mogelijk is.
- Stichting Vlietwensen is een fijn initiatief.
- De theaters programmeren goed en interessant
- Veel activiteiten voor kinderen.
- De muziekscholen zijn van hoge kwaliteit in onze gemeente.
- Er zijn hier veel kunstenaars uit Irak, Turkije, Afghanistan, Iran en Syrië.
- Voorburg is fascinerend qua historie
- Er is veel en goede aandacht voor talentontwikkeling bij kinderen van verschillende initiatiefnemers.
- Veel vrijwilligers in het culturele veld.

- Veel bijzonder cultureel erfgoed, bv ook Oranjekwartier; Stompwijk heeft een mooie historie en rijke natuur, met veel paarden en koeien.
- Voorburg heeft historische stadsbakens laten plaatsen.
- Er is een leuk boekje uitgegeven door de gemeente over kunst in de openbare ruimte.

Pijler 1 toegankelijkheid en culturele basis jeugd:

Culturele basis

- De gemeente moet stimuleren dat ook kinderen die het minder goed hebben zich met kunsteducatie kunnen ontwikkelen en uiten.
- Er is weinig toegankelijke buitenschoolse muziekeducatie in Leidschendam-Voorburg. Huidig aanbod van ondernemers is voor mensen die het kunnen betalen.
- De gemeente moet de regeling Ooievaarspas voor cultuur actiever aanbieden en meer organisaties stimuleren het aan te bieden.
- Ouders beter op de hoogte brengen van hoe goed kunst en cultuur voor de ontwikkeling van hun kind is.
- Aandacht moet vooral uitgaan naar de huidige 'brede scholen' met meer kwetsbare kinderen.
- De culturele instellingen meer laten samenwerken met de scholen voor het naschoolse aanbod. Bv museum of theater op school en daar de jeugd verleiden.
- De activiteiten voor jeugd moeten meer hedendaags en meer van deze tijd zijn. Educatie moet zich ook ontwikkelen.

Toegankelijkheid

- Toegankelijkheid voor mensen met een rolstoel, rollator, scootmobiel verbeteren.
- Toegankelijkheid voor ouderen en mensen met een beperking. Ook met een kleine portemonnee moet er ook iets mogelijk zijn op het gebied van cultuur.
- Het verbreden van de knipkaart met gratis lessen van Sport & Welzijn.
- Meer aandacht voor 'high culture', bijvoorbeeld meer schrijvers uitnodigen in de gemeente.
- Hulp bij subsidie aanvragen en faciliteiten bij bewonersinitiatieven op het gebied van cultuur.
- De bibliotheek zou meer culturele

- activiteiten kunnen organiseren voor de bewoners, sprekers en lezingen.
- Ook aandacht voor de niet-Westerse cultuur (en lokale kunstenaars) in de programmering.
- Ondersteun lokale initiatieven in Leidschendam omdat die beter verbinding kunnen maken met bewoners van niet-westerse culturen.

Pijler 2 Spreiding en nabijheid van cultuur

- Gebiedsgerichte oplossingen en daar veel meer samenwerken.
- Goede inspirerende ruimtes voor freelance docenten en kunstdocenten.
- Maatschappelijke gebouwen beter en breder inzetten.

Pijler 3 Zichtbaarheid

- Zichtbaarheid van cultuur vergroten: één plek waar alles staat.
- Voorburg is een van de interessantste historische plekken. Laat dat als gemeente meer zien.
- Meer aandacht voor lokale kunstenaars en schrijvers.
- Onderhoud van stadsbakens en meer stadsbakens met uitleg over historie en kunst in de openbare ruimte. Digitale mogelijkheden versterken.

Pijler 4 Kwaliteit behouden en verbeteren

- Onderlinge samenwerking (ook met kleine organisaties) verbeteren, bv clustering.
- Kleine partijen subsidiëren voor opzetten samenwerkingsprojecten, subsidie voor manuren voor planvorming bij initiatieven.
- Salaris kunstdocenten gelijkstellen aan Fair Practice Code
- Gemeente moet op de hoogte zijn van lokale ontwikkelingen.
- Gemeente moet kwaliteit van gesubsidieerde activiteiten bewaken.
- Gemeente zou meer geld moeten uitgeven aan kunst en cultuur. Vele vrijwilligers mag geen reden zijn om dat niet te doen.
- De 'Romeinen' en de archeologische vondsten goed behandelen.
- Meedoen met de jaarlijkse Spinoza week.
- Op het stationsplein de oude overtuin van Hofwijck terugbrengen.
- Bij de renovatie van het park Vreugd en Rust de originele Zwitserse brug naar het diereneiland weer terugbrengen.

B3. Participatieresultaten van online enquête

Er is via een samenwerkingspartners van de gemeente een vragenlijst online uitgezet tijdens 2 online activiteiten en hier hebben 34 jongeren op gereageerd. Hieronder zijn de resultaten uitgewerkt in de meest voorkomende antwoorden. Een deel van de participanten gaf aan dat zij moeite hadden met de vraagstelling en het begrip cultuurvisie niet kenden of niet konden plaatsen.

Wat betekent cultuur voor jou in Leidschendam Voorburg?

Wat gaat er goed?

- De bibliotheek organiseert leuke workshops en activiteiten.
- Het skatepark is een chille plek.
- SenW organiseert leuke activiteiten. Er zijn veel groene parken waar we kunnen ontspannen.
- Via Epic Youth zijn er leuke online creatieve workshops.
- Er zijn veel sportplekken waar ik kan voetballen.
- Er zijn veel verschillende culturen en mensen van met verschillende afkomsten.
- Ik heb hier niet echt een mening over.
- Ik heb hier eigenlijk geen antwoord op.
- Dat mensen elkaar begroeten als ze elkaar zien en vriendelijk tegenover elkaar zijn

Wat kan er beter?

- Meer workshops en cursussen voor jongeren. Er is veel voor ouderen maar niet heel veel voor jongeren.
- Meer hippe tentoonstellingen wat ook leuk kan zijn voor jongeren.
- Meer chill plekken of buurthuizen waar jongeren ook iets over mogen zeggen.
- Sportieve plekken maken die moderner zijn. Voetbalmuren of buiten fitness apparaten.
- Betere promotie van evenementen gericht op jongeren, zodat we op de hoogte zijn.
- Meer festivals voor jongeren.
- Jongeren meer laten meedenken over evenementen.
- Meer wandelgebieden en parken.
- Ik weet het niet.

Wat wil je terugzien in de nieuwe cultuurvisie van de gemeente?

- Ik weet niet wat dat is.

- Ik heb hier geen mening over.
- Meer plekken voor jongeren.
- De mening van ons meer vragen over onderwerpen.
- Jongeren zelf laten meedenken over cultuur.
- Meer moderne kunst zoals graffiti bijv.
- Meer natuur.
- Online culturele dingen meenemen.
- Gebruik van technologie om culturele dingen interactiever te maken, bijvoorbeeld met een app of VR.
- Leuke connecties tussen jongeren en ouderen.
- Evenementen, zowel fysiek als online. Festivals

C. Reactie op de Uitkomsten van het Participatieproces;

Naar aanleiding van het participatieproces heeft het bestuursorgaan de input van de deelnemers gebruikt om de gemeentelijke plannen verder uit te werken. Hoewel het niet mogelijk is om alle input te verwerken, zijn de belangrijkste punten die zijn opgenomen in de visie naar aanleiding van de participatie opgenoemd.

- De gemeente gaat meer bekendheid geven aan de culturele partners en beschikbare regelingen via de cultuurmakelaar. Dit zal helpen om het gebruik van culturele voorzieningen en subsidies te stimuleren.
- Het belang van erfgoed en de beleving daarvan wordt een integraal onderdeel van de visie op cultuur. Dit benadrukt het behoud en de waardering van lokale geschiedenis en tradities.
- De waardering van vrijwilligers in het culturele veld wordt expliciet opgenomen in de visie. Hun bijdrage is essentieel voor het culturele leven in de gemeente.
- Er komt een cultuurmakelaar die als aanspreekpunt en begeleider zal fungeren bij het aanvragen van subsidies en starten van nieuwe initiatieven, zowel binnen als buiten de gemeente. Dit maakt het proces toegankelijker en efficiënter voor culturele initiatieven.
- De evaluatie van Cultuur & Co wordt meegenomen om te leren van ervaringen en

de culturele projectsubsidieverlening waar nodig te verbeteren.

- De cultuurvisie sluit aan bij de beleidsontwikkelingen op het gebied van minimabeleid, om zo cultuur toegankelijker te maken voor alle inwoners.
- Toegankelijkheid wordt een kernpijler van de cultuurvisie. De gemeente zet in op het verminderen van financiële drempels door gerichte regelingen voor specifieke doelgroepen.
- Programmagericht, wijkgericht en vraaggericht aanbod worden gestimuleerd en gefaciliteerd, om zo beter aan te sluiten bij de behoeften van verschillende doelgroepen.
- Culturele evenementen krijgen een prominente plaats in de visie en het culturele beleidsveld is een stakeholder bij het opstellen van toekomstig evenementenbeleid, met de intentie deze waar mogelijk te versterken en te ondersteunen.
- Er wordt een duidelijkere keuze gemaakt welke doelgroepen de gemeente wil bereiken met het cultuurbeleid, om zo gerichte en effectieve maatregelen te kunnen nemen.
- Het cultuurmenu wordt hervormd, met een betere verbinding naar het erfgoedveld en andere input vanuit de participatiesessies.
- In een cultuureducatienota wordt aangekondigd uitvoeringsagenda om suggesties en beleidskwesties concreet vorm te geven. Die zal in gaan op de ideeën en suggesties uit de participatie die over cultuureducatie gaan.

D. Een beknopte evaluatie van het participatieproces met de belangrijkste geleerde lessen.

De participatie is positief verlopen. De deelnemers waardeerden de uitgebreide participatie, vooral degenen uit het culturele veld die bij voorgaande cultuurbeleidsstukken niet betrokken waren. Door samen te werken met zowel gesubsidieerde instellingen als niet-gesubsidieerde organisaties, en met zowel vrijwilligers en inwoners als professionele partners, hebben we een breed en divers beeld gekregen van de wensen en ideeën in het culturele veld, dat verder reikt dan de verwachte resultaten.

Door vooraf kaders vast te stellen voor het gesprek, kon input worden verzameld die aansluit bij koers van de cultuurvisie en kon de inhoud van de visie tijdig worden aangepast op basis van deze bijdragen. De vooraf verstuurd vragen aan de participanten zorgden ervoor dat er gegarandeerd input werd geleverd over bepaalde urgente onderwerpen. Hierdoor bleef het gesprek gefocust en efficiënt, waardoor de discussies niet alle kanten op gingen en de uitkomsten krachtiger en doelgerichter waren.

De belangrijkste les uit de participatie met betrekking tot het proces en de methode is dat er tijdig voor een andere aanpak moet worden gekozen als een uitnodiging onvoldoende respons oplevert. Dit had tijd en moeite bespaard bij de themasessie Leidschendam, die tweemaal werd verzet en uiteindelijk alsnog werd geannuleerd. Direct een alternatieve aanpak kiezen zou effectiever zijn geweest. De samenwerking met andere beleidsvelden en programma's heeft positieve resultaten opgeleverd.